

Водночас аналіз наукових підходів підкреслює багатовимірний характер інтелектуальної безпеки, що поєднує інтереси держави, суспільства та особи, та визначає її як інструмент захисту й відтворення науково-технологічного потенціалу, а також як гарантію безпеки інтелектуального розвитку громадян. Особливо важливим є акцент на науково-технологічній автономії, яка забезпечує державі здатність самостійно продукувати знання і технології та протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Узагальнюючи, дослідження підтвердило необхідність формування цілісної системи правового забезпечення інтелектуальної безпеки, яка включала б законодавче визначення понять та складових інтелектуальної безпеки, чітке розмежування повноважень суб'єктів, інтеграцію норм у сфері національної безпеки, інтелектуальної власності, кібербезпеки, науки та освіти. Реалізація таких заходів сприятиме зміцненню науково-технологічної автономії, підвищенню ефективності державної політики та створенню умов для сталого інноваційного розвитку України.

Література:

1. Юхименко П., Сокольська Т., Лобачова С. Інтелектуальна безпека держави та її внутрішні та зовнішні загрози. *Вища школа*. 2019. № 9. С. 20-31. Режим доступу: VS_9_2019.indd

2. Закон України «Про національну безпеку» від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241.

3. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 № 80/94-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 31, ст. 286.

УДК 340.1

Григорович Т.

завідувач сектору почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень Тернопільського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

Купельська Г.

головний судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень Тернопільського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ІДЕНТИФІКАЦІЙНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЧЕРКУ ТА ЙОГО ОСНОВНІ ВЛАСТИВОСТІ

Почерк являє собою зафіксовану в рукописі індивідуальну для кожної людини систему рухів і прийомів письма, що ґрунтується на сформованій

письмово-руховій навичці [1]. У сучасній психології навички визначають як автоматизовані, закріплені прийоми дій, які людина застосовує в складній свідомій діяльності.

Після завершення формування письмово-рухової навички під час навчання технічні та графічні елементи письма поступово переходять у площину орфографічних навичок письмової мови. У цей період увага людини під час письма зосереджується переважно на дотриманні правил правопису та логічному викладенні думок.

Важливою умовою впливу різноманітних факторів на становлення письмово-рухової навички є їх постійний або систематичний характер дії протягом тривалого часу. Зазвичай жоден із цих факторів не відображається в почерку однозначно. Саме тому в криміналістиці прояв багатьох особливостей почерку вважають випадковим. Під випадковістю ознаки розуміють її необов'язковий зв'язок з однією конкретною причиною та можливість виникнення під впливом різних чинників. Чим більше причин може зумовити появу певної ознаки, тим вищий ступінь її випадковості. Унаслідок комплексного впливу таких факторів у кожної людини формується суто індивідуальний почерк.

Індивідуальність почерку найбільш яскраво виявляється у відхиленнях від прописів, які слугують зразком під час навчання письма. Водночас індивідуальне значення можуть мати й ті ознаки, що відповідають прописам. Тому індивідуальність почерку визначають через ступінь і характер відхилень від зразків та збереження відповідності їм [2].

Завдяки індивідуальності почерку стає можливим ідентифікувати виконавця рукопису. Ознаки, що виражають індивідуальність, у своїй сукупності є неповторними. Окремі з них можуть траплятися в почерках різних осіб, але їх поєднання утворює унікальний комплекс, характерний лише для конкретної людини. Індивідуальність почерку підтверджена багаторічною практикою проведення почеркознавчих експертиз та сучасними психофізіологічними дослідженнями [3].

У процесі навчання письма та формування почерку стандартизація рухів супроводжується їх стабільністю, тобто стійкістю до різноманітних внутрішніх і зовнішніх «збиваючих» факторів. Динамічна стабільність (стійкість) формується під час становлення письмово-рухової навички. Зазвичай почерк стабілізується приблизно до 25 років і надалі залишається відносно стабільним аж до похилого чи старечого віку, коли через вікові зміни виникають порушення функціонально-рухового комплексу [1]. Сучасні дослідження підтверджують, що динамічна стійкість почерку зберігається навіть за значного впливу «збиваючих» факторів сучасного життя (стрес, нетрадиційні умови письма), що суттєво розширює можливості ідентифікації в кримінальних провадженнях [4].

Динамічна стійкість почерку означає його певну стандартність (стереотипність) у часі та щодо різних «збиваючих» факторів. Поняття стійкості почерку має подвійний зміст:

- а) стійкість особливостей письмово-рухової навички, яка відтворюється як у межах одного рукопису, так і в рукописах, виконаних у різний час (тобто їх стереотипність);
- б) стійкість цих особливостей під час письма в різних, зокрема

незвичних, умовах (тобто їх збереженість).

Для ідентифікації стійкість почерку має велике значення, оскільки вона базується на відносній міцності письмово-рухової навички.

При вивченні стійкості почерку фахівці виходили з положень про динамічний стереотип. Сучасні наукові концепції дозволяють глибше обґрунтувати цю стійкість, пов'язуючи її зі сталістю програмування письмово-рухової задачі. Такою програмою є сформований у людини зорово-руховий образ рухів, який реалізується в рукописі. Він охоплює як свідомі, так і автоматизовані компоненти, причому останні відіграють провідну роль при виробленій навичці письма. Отже, процес письма загалом є свідомим довільним актом, але передбачає значну автоматизовану регуляцію [5].

Проте динамічний характер стійкості почерку не означає абсолютної стереотипності його властивостей. Під впливом різних факторів у почерку відбуваються зміни. Їх обсяг, характер і специфічність для певних причин дають змогу в процесі дослідження встановлювати факти неідентифікаційного характеру.

Формами прояву динамічного характеру стійкості почерку є варіаційність і розкид у межах варіантів. Варіаційність — це різний прояв ознак у почерку однієї й тієї самої особи або всієї системи рухів загалом. У першому випадку йдеться про варіаційність окремої ознаки (її пристосувальну функцію), у другому — про варіаційність почерку в цілому (пристосування рухів до різних завдань і умов письма).

Від варіаційності слід відрізнити розкид у межах варіантів — видозміну ознаки в рукописах, виконаних однією особою, у межах одного варіанту.

Варіаційність є важливою властивістю почерку з погляду прояву його індивідуальності та стійкості. У сучасній експертній практиці вона розглядається як ключовий елемент, що суттєво збільшує обсяг інформації, яка індивідуалізує об'єкт, і дозволяє ефективно вирішувати як ідентифікаційні, так і діагностичні завдання, особливо в умовах вибіркової мінливості під впливом сучасних «збиваючих» факторів [4].

Письмово-рухова система людини зазнає впливу «збиваючих» факторів, до яких пристосовується й відповідно перебудовується. Така мінливість має вибіркового характеру і залежить від конкретної причини впливу. Тому вибіркова мінливість містить інформацію про умови формування письмово-рухової системи певної особи й є суттєвою для вирішення діагностичних та ідентифікаційних задач.

Таким чином, індивідуальність почерку, його динамічна стійкість та варіаційність становлять основні властивості почерку. Їх визначення є ключовим для проведення ідентифікаційних почеркознавчих досліджень. У контексті сучасного розвитку судово-експертної діяльності ці властивості набувають особливого значення, оскільки дозволяють не лише ідентифікувати виконавця, а й діагностувати умови виконання рукопису навіть за наявності значних змін почерку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Меленевська З. С., Свобода Є. Ю., Шаботенко А. І. Судово-почеркознавча експертиза : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. І. П. Красюка. Київ : Укр. центр духовн. культури, 2007. 280 с.

2. Бондар М., Сукманова Т., Куріпко К., Меленевська З., Звездіна Н. та ін. Вдосконалена система загальних та окремих ознак почерку : методичний посібник. Київ, 2004.

3. Гонгало С. Й. Положення про психофізіологічну природу почерку та його основні властивості // Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КНДІСЕ Мін'юсту України, 2021. С. 139–142.

4. Свобода Є. Ю. Практикум з судово-почеркознавчої експертизи : навч. посіб. Київ : УкрДГРІ, 2018. 197 с.

5. Методика судово-почеркознавчої експертизи : [упоряд. З. С. Меленевська, К. М. Ковальов, Н. Г. Шпакович] / ДНДЕКЦ МВС України. Київ, 2008.

УДК 340.1

Канюка В. Є.

к.ю.н., доцент,

*доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнський національний університет*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Стрімкий розвиток технологій безпілотних літальних апаратів (далі – БпЛА) суттєво змінив характер сучасних збройних конфліктів, поставивши перед міжнародним та національним правом низку принципів питань, що потребують невідкладного вирішення. Широке застосування БпЛА у військових операціях, від розвідки та спостереження до нанесення ударів по цілях, актуалізує проблему правового регулювання їх використання в контексті міжнародного гуманітарного права, норм про права людини та національного законодавства держав. Для України, яка перебуває в умовах повномасштабного збройного вторгнення, ці питання набувають не лише теоретичного, але й надзвичайно важливого практичного значення.

Правові засади застосування БпЛА у збройних конфліктах формуються насамперед у межах міжнародного гуманітарного права (далі – МГП). Ключовими джерелами у цій сфері є Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них 1977 року, які встановлюють основоположні принципи ведення бойових дій: розрізнення, пропорційності та воєнної необхідності [1]. Принцип розрізнення зобов'язує сторони конфлікту у будь-який момент розрізнити цивільне населення і комбатантів, та цивільні об'єкти і воєнні цілі. Принцип пропорційності забороняє напади, які можуть спричинити втрати серед цивільного населення або збиток цивільним об'єктам, що є надмірними порівняно з очікуваною конкретною і прямою воєнною перевагою. Застосування БпЛА не звільняє від дотримання цих принципів, а навпаки, ступінь точності та технологічні можливості безпілотних систем підвищують